

Čas je, da odrastemo

LIEGEY, VINCENT, STÉPHANE MADELAINE, CHRISTOPHE ONDE IN ANNE-ISABELLE VEILLOT (2015): Projekt odrasti: Manifest za brezpogojno podporo za neodvisnost. Ljubljana: Sanje.

Živimo v sistemu, katerega osnovni gradnik in pogoj za njegov obstoj je neenakost; ta že dolgo ne obstaja več le nekje daleč na drugi strani sveta, temveč je prisotna tudi med nami in je postala vsakdanja lokalna novica. Vsak dan lahko v domačih medijih spremljamo deložacije zaradi nekaj sto evrov, zgodbe lačnih otrok in dolge vrste pred humanitarnimi organizacijami, v katerih ne stojijo le brezposelni, temveč čedalje več tudi takih, ki s svojimi nizkimi dohodki ne morejo omogočiti preživetja ne sebi ne svojim družinam. Po drugi strani pa beremo novice o gospodarski rasti, visokem dobičku podjetij, o bančnih luknjah in provizijah. Na svetovni ravni, pravi letošnje Oxfamovo poročilo, je šlo kar 82 odstotkov vsega premoženja, ustvarjenega

v letu 2017, v žep enega odstotka najbogatejših. Leto pred tem so objavili šokanten podatek, da je bila polovica svetovnega premoženja v rokah 62 ljudi, osmerica najbogatejših pa ima v svojih rokah toliko bogastva kot revnejša polovica človeštva skupaj. Ob tem v Oxfamu trdijo, da bi lahko samo z lanskim zaslužkom milijarderjev kar sedemkrat odpravili revščino po vsem svetu!

Ti in drugi podatki redno razkrivajo naraščajočo neenakost, čeprav številne med nami, vedno bolj utrujene od vsakdanjih skrbi in boja za preživetje, takšne osupljajoče statistike niti ne prizadenejo več toliko, kot bi nas morale; nanje smo se sčasoma navadili in jih sprejeli kot del sistema, v katerem živimo. A na srečo je čedalje več pobudnikov, ki se ne strinjajo, da ni alternative – namesto tega menijo, da je treba družbo, ki ima takšne grozljive učinke na življenje ljudi in drugih prebivalcev planeta ter tako katastrofične učinke na okolje, spremeniti v samem ustroju. Ena takšnih pobud je tudi gibanje odrasti.

Francoski aktivisti gibanja Vincent Liegey, Stéphane Madelaine, Christophe Ondet in Anne-Isabelle Veillot so leta 2013 napisali knjigo z naslovom *Projekt odrasti: Manifest za brezpogojno podporo za neodvisnost*. Izhodišče dela je predpostavka gibanja, da ima naša družba napačno postavljen cilj in merilo svojega uspeha – to sta obsedenost z dobičkom in večna gospodarska rast. Manifest se z različnih vidikov loti dekonstrukcije ekonomskega modela, ki tvori začaran krog ekonomske rasti in kriz, pri čemer desakralizira ekonomijo kot nekaj nedotakljivega in naravne-

ga. A če želimo spremeniti svoj cilj in resnično preobraziti družbo, moramo spremeniti tudi svojo pot do tja.

Premoženjska neenakost ni edino, kar družbo deli na dva nasprotna pola. Velik del svetovnega prebivalstva še vedno nima dostopa niti do osnovnih dobrin, kot so pitna voda, zdrava hrana, zdravila, niti do osnovnih storitev. Na tej točki knjiga ponuja kar nekaj rešitev. Novo upanje avtorji vidijo v brezpogojni podpori za neodvisnost (BPN), ki je na prvi pogled morda podobna pri nas bolj poznanemu univerzalnemu temeljnemu dohodku, vendar vključuje še dostopnost do rabe naravnih dobrin in javnih storitev, kot so zdravstveno varstvo, izobraževanje, javni prevoz in druge. Brezpogojna podpora za neodvisnost je povezana z implementacijo minimalnega in najvišjega dohodka, ki naj ga ne bi mogli preseči. BPN bi pripadal vsakemu človeku od rojstva do smrti, saj bi šlo za individualno in neodtujljivo pravico, ki se lahko doda drugemu dohodku. Ne glede na to, kako se podpora oziroma dohodek imenuje, je, kot poudarjajo avtorji, bistveno, da začnemo delovati v tej smeri, saj nam bo to omogočilo, da nismo ves čas ujeti v kolesju produktivnosti, in bomo lahko vzeli življenje v svoje roke. Četudi se do te točke lahko z vsem strinjamo, je seveda ključno vprašanje, kako brezpogojno podporo za neodvisnost uveljaviti. Tudi tukaj nam avtorji manifesta ponudijo nekaj odgovorov. Predstavljene so tri možnosti, o katerih je najbolje razmišljati in jih implementirati vzporedno: prvič, pri snovanju konkretnih alternativ naj gre za povezovanje različnih lokalnih

poskusov uveljavitve alternativnih modelov gospodarstva, redistribucije in skupnostnega življenja, ki bi povezani privedli do generalizacije drugačnih modelov; drugič, pri tem moramo upoštevati manjše uspešne pobude, kot je skrajšanje delovnega časa, in, tretjič, uveljavi naj se univerzalni temeljni dohodek. Krajšanje delovnega časa bi omogočilo več časa za zadovoljevanje osebnih želja in potreb, v času, ki se ne namenja več delu za preživetje, pa se lahko posamezniki posvečajo tudi političnemu delu v najširšem pomenu. Predlogi za tranzicijo družbe zaobsegajo veliko elementov, od vprašanja pravice do zemlje, do uveljavljanja pravice do bivališča, mobilnosti, dostojne prehrane ipd. Vse to je ponazorjeno s konkretnimi primeri, na primer s predlogi drugačnih sistemov obdavčitve. Slabost tega dela manifesta je, da so bolj univerzalne teme pomešane z bolj partikularnimi – tako na primer avtorji v isti sapi govorijo o redistribuciji dobrin in o kolesarskih delavnicah.

Posebna pozornost je v delu namenjena kritiki potrošništva. Avtorji menijo, da se v kapitalizmu ne odločamo več o ničemer pomembnem, naša izbira je omejena na to, katere znamke kupujemo (čeprav je, roko na srce, veliki večini tudi ta izbira odvezeta, saj se odloča glede na najnižjo ceno), medtem ko pri osnovnih vprašanjih družbe, v kateri živimo, nimamo pravice odločanja. Na tem mestu avtorji veliko moči polagajo v roke posameznice oziroma posameznika, ki mora začeti pri sebi, manj in bolj razumno trošiti, puščati manj ogljičnega odtisa ipd. »Neskončna rast v končnem svetu ni mogoča,« pravijo v manifestu.

Zmogljivost planeta je omejena, zato se moramo vprašati, kako lahko svet in posamezniki delujemo z manj, ob tem pa vsem zagotovimo dostop do virov in dobrin, ne da bi pri tem neenakost večali, temveč jo manjšali. Gotovo lahko vsak posameznik z razumnimi življenjskimi odločitvami pripomore k skupnemu cilju in »prostovoljna preprostost« je pomemben del koncepta. Takšen poziv k bolj skromnemu načinu življenja je do neke mere popolnoma smiselna komponenta gibanja, vendar pa si ne moremo delati utvar – tudi avtorji si jih ne –, da bo do radikalnih sprememb privedlo delovanje na individualni ravni, saj s tem še ne bodo odpravljene izhodiščne razlogi, ki vodijo v opustošenje planeta.

Branje knjige se izkaže za posebno zanimiv eksperiment, saj je bila napisana v času recesije, ko smo tudi v Sloveniji občutili ostre varčevalne ukrepe, ki so v največji meri prizadeli mlade, brezposelne in delavce, prevod dela pa je prišel v trenutku, ko je v Sloveniji že nastopila gospodarska rast, ultimativno merilo uspešnosti vsake kapitalistične vlade. Vendar od silnih dobičkov podjetij in boljšega gospodarskega položaja države večina nima ničesar. Takratni predstavniki vladne koalicije so si (kar konkretno) zvišali lastne plače in sočasno vztrajno poudarjali, da v proračunu ni dovolj denarja za povišanje socialnih prispevkov in minimalne plače. Tako v Sloveniji še vedno vsak sedmi prebivalec živi pod pragom revščine, vsakemu petemu grozi socialna izključenost, pri čemer se še posebej slabša položaj žensk. Takšni podatki žal dokazujejo tezo, predstavljeno v knjigi, da gospodarska rast koristi le peščici ter bogate

čedalje bolj bogati, medtem ko revne dela vedno revnejše.

Ne glede na to, ali se z avtorji manifesta strinjamo povsem ali le v določenih segmentih, je knjiga, ki jo preberemo na dušek, zanimivo in navdihujoče branje. Ima nekaj ključnih usmeritev, katerim bi morali slediti vsi, ena izmed njih pa je gotovo, da moramo družbo repolitizirati, spremeniti politični diskurz in se ne bati sprememb. Avtorji sicer ne ponujajo konkretnega političnega modela, a zanj ponudijo veliko nastavkov. Nekateri predlagani ukrepi za uresničitev niti ne potrebujejo prevrata in popolne spremembe družbenega sistema, z nekaj politične volje sta implementacija temeljnega dohodka in krajšega delovnega časa tudi v Sloveniji na dosegu roke. Čeprav se z leti povečuje število brezposelnih in atipičnih zaposlitev predvsem med mladimi, o zaposlenosti še vedno razmišljamo zastarelo, v okviru osemurnega delovnika. Nov družbeni dogovor o krajšem delovnem času brez zniževanja plače bi prinesel več zaposlitev, zadovoljstva na delovnem mestu in vključenosti v družbo. Kaj bi to pomenilo v Sloveniji, je že leta 2011 izračunala dr. Valerija Korošec. Če bi okoli 800.000 zaposlenim v Sloveniji, ki delajo 40 ur na teden, delovni čas skrajšali na 36 ur, bi dobili na voljo dodatnih 3.200.000 delovnih ur, kar je novih 88.888 zaposlitev. Kot je pokazal nedavni poskus v domu za ostarele na Švedskem, uvedba šesturnega delovnika ni pomenila le novih zaposlitev, temveč tudi manj odsotnosti z dela, država pa je vložek prinesla nazaj tudi pri manjšem številu izplačanih nadomestil za brezposelnost. Kakovost sto-

ritev v ustanovi in zadovoljnost tako uporabnikov kot zaposlenih se je povečala. Da ne gre za utopične ideje, kažejo spremembe v nekaterih evropskih državah. Danska ima na primer 37-urni, Finska in Belgija imata 38-urni, Francija pa je leta 2000 uvedla 35-urni delovni teden. V Sloveniji imamo visoko stopnjo brezposelnosti, veliko delavcev, ki s svojimi delovnimi razmerami niso zadovoljni, a hkrati v primerjavi z evropskim povprečjem delajo več. Za kaj takega ni nikakršne potrebe, saj imamo izpolnjene vse pogoje, da se namesto siljenja delavcev k opravljanju (največkrat neplačanih) nadur, spodbujanju prekarnih zaposlitev in načina dela, ki ne razmejuje med delovnim in prostim časom ter posledično povečevanja izgorelosti med zaposlenimi, začne resen razmislek in uvajanje krajšega delovnega časa.

Manifest tako pred nas postavlja pomembna vprašanja in naloge. Sili nas k ponovnemu premisleku o javnem dobrem, skupnem in demokraciji in nam daje nalogo, da vzamemo svoj čas in prihodnost nazaj v svoje roke ter zahtevamo korenite spremembe. Le tako bomo odrastli v družbo, katere merilo ni gospodarska rast, temveč rast kakovosti življenja in trajnostno ohranjanje okolja.